

ანტიმონოპოლიური პოლიტიკის თავისებურებანი საქართველოში

კობა სოხაძე, სტუ-ს სრული პროფესორი
ზურაბ ფარესაშვილი,

საქართველოში ანტიმონოპოლიური კანონმდებლობის შექმნა და სახელმწიფო ორგანოების ანტიმონოპოლიური საქმიანობა, ნათლად ასახავს ქვეყნის წინაშე მდგომი პრობლემების სახელმწიფოებრივ სპეციფიკას და საბაზრო ეკონომიკის ფორმირების პრობლემებისადმი მიდგომის სახელმწიფოებრივ სტილს.

საქართველოში ანტიმონოპოლიურ საქმიანობას საფუძველი ეყრება 1992 წელს ეს არის საბაზრო ეკონომიკის სტიქიურად დამკვიდრების პერიოდი როდესაც მთავრობის ეკონომიკური გუნდი ცდილობს ეკონომიკის სტაბილიზაციის მიზნით ცივილიზებული ქვეყნების გამოცდილების გამოყენებას. ამიტომ საქართველოს მთავრობა ღებულობს დადგენილებებს “საქართველოს რესპუბლიკაში მეურნეობრივი საქმიანობის დემონოპოლიზაციის ზოგიერთი ღონისძიების შესახებ” და დეკრეტს “საქართველოს რესპუბლიკაში კონკურენციის განვითარებისა და მონოპოლიზმის შეზღუდვის შესახებ”. აღნიშნულმა კანონქვემდებარე აქტებმა დადებითი როლი ითამაშეს ქვეყნის ეკონომიკის ქაოსიდან გამოსვლის საქმეში.

საქართველოს ახალი კონსტიტუციის მიღების შემდეგ 1995 წლიდან იწყება ქვეყანაში ეკონომიკური, მათ შორის ანტიმონოპოლიური პოლიტიკის დამკვიდრების ახალი ეტაპი, შესაბამისად 1996 წელს მიღებული იქნა კანონების პაკეტი: “მონოპოლიური საქმიანობისა და კონკურენციის შესახებ”, “მომხმარებელთა უფლებების დაცვის შესახებ”, და “რეკლამის შესახებ”. კანონის მთავარი მიზანი იყო საქართველოში სამენარმეო საქმიანობის განვითარებისათვის ხელის შეწყობა და ქვეყანაში კონკურენტული გარემოს შექმნის მიზნით ორგანიზაციურ-სამართლებრივი ბაზის შექმნა. განსაკუთრებული ყურადღება დაეთმო მომხმარებელთა უფლებების დაცვას. კანონმა განსაზღვრა მენარმე სუბიექტების პასუხისმგებლობა მათ მიერ მონოპოლიური მდგომარეობის ბოროტად გამოყენების, არაკეთილსინდისიერი კონკურენციისა და იმ ქმედებებისათვის რომლებსაც შეეძლოთ ბაზარზე კონკურენციის შეზღუდვა ან აღკვეთა.

საზოგადოებისათვის გაუგებარი მიზეზების გამო ეს კანონი დღეისათვის აღარ მოქმედებს. რამაც გამოიწვია ქვეყანაში კონკურენციის შეზრუდავა და ხელი გაუხსნა მონოპოლიების შექმნის უმართავ პროცესებს, რაც აისახა კიდევ ქვეყნის ეკონომიკის აშკარა სტაგნაციის ისეთ მაჩვენებლებში, როგორიცაა: უმუშევრობისა და ფასების, მ.შ. სასიცოცხლოდ აუცილებელ კვების პროდუქტებზე ფასების უმართავი ზრდა; სოციალური პროგრამების შეკვეცა და

გაუქმება; კომუნალური გადასახადების ზრდა და ა.შ. კონკურენტული გარემოს შექმნის მიზნით, აუცილებელი შეიქმნა განხილული იქნას ამ კანონით გასაზღვრული ამოცანები, რომელიც განვითარებადი ქვეყნის ანტიმონოპოლიური საქმიანობის მონესრიგების კლასიკური ნიმუშია. საქართველოში ამ კანონით იკრძალებოდა ეკონომიკური აგენტის მიერ ისეთი ხელშეკრულების დადება ან გადაწყვეტილება მიღება, რომელიც პირდაპირ ან არაპირდაპირ ინვესტს კონკურენციის შეზღუდვას, კერძოდ: ერთერთ მხარეს ზღუდავენ ბაზრის, მომარაგების წყაროების, მიმწოდებლის ან მომხმარებლის შერჩევაში; ხელშეკრულების მონაწილე ერთერთ პარტნიორს აკისრებენ მოვალეობას ხელშეკრულებით განსაზღვრული საქონლის სანაცვლოდ მიაწოდოს (ან შეისყიდოს) ისეთი საქონელი, რომელიც არც საგნობრივად და არც ვაჭრობის მიხედვით არ არის მასთან დაკავშირებული; არსებითად ზღუდავენ კონკურენციას ურთიერთშენაცვლებადი საქონლის ბაზარზე.

აღნიშნული კანონით იკრძალებოდა არაკეთილსინდისიერი კონკურენცია, რომლის გამოვლინებად ითვლება: საქონლის თაობაზე ყალბი ინფორმაციის მიწოდება, რომელიც ადრესატს არასწორ წარმოდგენას უქმნის და ამ გზით უზიძგებს მას გარკვეული სამეურნეო ქმედებისაკენ; კონკურენტის შეცდომაში შეყვანის მიზნით გარიგების ნამდვილი მიზნის დამალვა და ამ გზით კონკურენციაში უპირატესობის მოპოვება; დემპინგური ფასების გამოყენებითა და მომხმარებელთა შეცდომაში შეყვანის გზით კონკურენციაში უპირატესობის მიღწევა; ეკონომიკურ აგენტთა მიერ კონკურენტების რეპუტაციის შელახვა, მათი უსაფუძვლო კრიტიკა ან დისკრედიტაცია; კონკურენტის სასაქონლო ნიშნისა და საფირმო დასახელების თვითნებური გამოყენება; კონკურენტის საქონლის ფორმის, შეფუთვის ან გარეგნული გაფორმების მითვისება; მეცნიერულ-ტექნიკური, ინოვაციური წარმოებრივი, სავაჭრო ინფორმაციის და კომერციული საიდუმლოების მიღება, მოპოვება, გამოყენება და გავრცელება მისი მფლობელის თანხმობის გარეშე.

მონოპოლიზებულ ეკონომიკურ აგენტებს ეკრძალებათ თავიანთი მდგომარეობის ბოროტად გამოყენება ბაზრის სხვა მონაწილეთა დისკრიმინაციის მიზნით. მონოპოლიური მდგომარეობის ბოროტად გამოყენებად ითვლება, ისეთი ქმედება რომელსაც შეუძლია გამოიწვიოს სხვა ეკონომიკური აგენტების, აგრეთვე მომხმარებლების ინტერესების შელახვა, კერძოდ: წარმოების შემცირება ან შეწყვეტა, ასევე საქონლის ამოღება მეურნეობრივი ბრუნვიდან და

მისი დაგროვება დეფიციტის შექმნის, შენარჩუნებისა და ფასებზე ზემოქმედების მიზნით; სხვა ეკონომიკური აგენტისათვის ბაზარზე შეღწევის ან ბაზრიდან გამოსვლის აგრეთვე, ბაზარზე უკვე მოქმედი ეკონომიკური აგენტების საქმიანობისათვის ხელისშემშლელი პირობების შექმნა; ბაზრის მონაწილეთათვის დისკრიმინაციული პირობების (შესაბამისად დაბალი ან მაღალი ფასების თავზე მოხვევა და სხვა) შექმნა; ხელშეკრულების დადების მიზნით ნებისმიერი სახის იძულების გამოყენება; მონოპოლიურად მაღალი ან დაბალი ფასების დაწესება, რომლებიც გარკვეული დროის განმავლობაში მკვეთრად განსხვავდებიან პროდუქციის წარმოებასა და რეალიზაციაზე განეული დანახარჯებისაგან; დემპინგური ფასების გამოყენება; სხვა ქმედებათა განხორციელება, რომლებიც იწვევენ კონკურენციის შეზღუდვას ან ეკონომიკური აგენტებისა და მომხმარებლების კანონიერი ინტერესების შელახვას.

სახელმწიფო ანტიმონოპოლიურ პოლიტიკას ახორციელებდა საქართველოს ეკონომიკურ სამინისტროსთან არსებული ანტიმონოპოლიური სამსახური. მისი საქმიანობის ძირითადი მიმართულებებად განისაზღვრებოდა: კონკურენციის განვითარებისათვის ხელსაყრელი პირობების შექმნა; მონოპოლიური საქმიანობის აღკვეთა, მონოპოლიური მდგომარეობის ბოროტად გამოყენების შეზღუდვა; არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის თავიდან აცილების მიზნით პროფილაქტიკური ღონისძიების გატარება; მომხმარებელთა უფლებების დაცვა; სარეკლამო საქმიანობის რეგულირება; კონკურენციის შეზღუდვისა და არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის ფაქტების გამოვლენის მიზნით საქონლური და საფინანსო ანალიზი; წარმოების მიმოქცევისა და საფინანსო სფეროების დემონოპოლიზაციის ღონისძიებათა შემუშავება; კონკურენციის განვითარებისა და მონოპოლიური საქმიანობის შეზღუდვის ღონისძიებათა მიზნით ზემდგომ ორგანოებში დასაბუთებული წინადადებების დადგენა; ანტიმონოპოლიური კანონმდებლობის დარღვევის ფაქტების განხილვა და შესაბამისად გადაწყვეტილებათა მიღება; ანტიმონოპოლიური კანონმდებლობისა და მომხმარებელთა უფლებების ორგანიზაციულ-სამართლებრივი, ტექნიკური და ფინანსური უზრუნველყოფის პრობლემების გადაწყვეტის მიზნით სახელმწიფო ხელისუფლებისა და მმართველობის ორგანოებთან აგრეთვე, საერთაშორისო ორგანოებთან თანამშრომლობა.

ზემოაღნიშნული კანონის დარღვევისათვის ეკონომიკურ აგენტებს, ანტიმონოპოლიური ორგანოების თანამდებობის პირებს, აგრეთვე, ხელისუფლებისა და მმართველობის სხვა ორგანოების თანამდებობის პირებს, მოქმედი კანონმდებლობით განსაზღვრულ შემთხვევაში ეკისრებათ მატერიალური, ადმინისტრაციული ან სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობა.

როგორც ვხედავთ, საქართველოში შეიქმნა ანტიმონოპოლიური რეგულირების მყარი საკანონმდებლო ბაზა, რაც ხელს უწყობდა კონკურენციის

განვითარებასა და შესაბამისად ფასები გარკვეულ სტაბილიზაციას.

2012 წლის 8 მაისს საქართველოს პარლამენტმა მიიღო კანონი “თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის შესახებ”, რითაც შეიცვალა ანტიმონოპოლიური საქმიანობის შესახებ საქართველოს კანონმდებლობა. კერძოდ გაუქმდა საქართველოს კანონი “მონოპოლიური საქმიანობისა და კონკურენციის შესახებ” და ამ კანონის საფუძველზე შექმნილი, დამოუკიდებელი საქართველოს ანტიმონოპოლიური სამსახური. ახალი კანონმდებლობის საფუძველზე შეიქმნა საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტროს საქვეუწყებო დანესებულება – თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის სააგენტო, რომელსაც მის წინამორბედ ანტიმონოპოლიურ სამსახურთან შედარებით მნიშვნელოვნად აქვს ფუნქციები შემცირებული.

ამ კანონის მიზანია ფიზიკური და იურიდიული პირებისათვის, მათი ორგანიზაციულ-სამართლებრივი და საკუთრების ფორმის მიუხედავად, საქართველოში თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციისათვის ბარიერების მოხსნა. კერძოდ: ეკონომიკური აგენტების კონკურენციისათვის ხელის არშეშლა; ბაზარზე შესვლის ადმინისტრაციული ბარიერების აღკვეთა და ბაზარზე ეკონომიკური აგენტების თავისუფალი დაშვებისათვის ხელის შეწყობა; სახელმწიფო ან ადგილობრივი ხელისუფლების ორგანოების მხრიდან დისკრიმინაციული ბარიერების არსებობის აღკვეთა ან მათი შექმნის დაუშვებლობა;

შეზღუდული კონკურენციის პირობებში რეგულირებად ეკონომიკურ სფეროებში საზოგადოების სასიცოცხლო და ეკონომიკური ინტერესების დაცვა; სახელმწიფო ან ადგილობრივი ხელისუფლების ორგანოების მიერ ისეთი საერთაშორისო ვალდებულებების აღების დაუშვებლობა, რომლებიც შეაფერხებენ თავისუფალ ვაჭრობას ქვეყნის შიგნით და გარეთ.

ეს კანონი ვრცელდება: იმ ურთიერთობებზე, რომლებიც გავლენას ახდენენ ქვეყნის სასაქონლო და მომსახურების ბაზრებზე, კონკურენციასა და თავისუფალ ვაჭრობაზე და რომლებშიც მონაწილეობენ იურიდიული და ფიზიკური პირები ან ადგილობრივი ხელისუფლების ორგანოები, იმ უკანასკნელის ქმედებებსა და გადაწყვეტილებებზე, რომლებიც ამა თუ იმ ფორმით გავლენას ახდენენ (ან შეუძლიათ მოახდინონ) კონკურენტულ გარემოზე და თავისუფალ ვაჭრობაზე.

ეს კანონი არ ვრცელდება საავტორო და მომიჯნავე უფლებებთან, სავაჭრო ნიშნებთან და სამრეწველო ნიმუშებთან დაკავშირებულ ურთიერთობებზე.

აღნიშნული კანონის მოთხოვნათა შესრულებაზე კონტროლს ახორციელებს საქართველოს ეკონომიკური განვითარების სამინისტროს საქვეუწყებო დანესებულება — თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის სააგენტო (შემდგომში — სააგენტო).

სახელმწიფო ან ადგილობრივი ხელისუფლების ყველა ორგანოს ეკრძალება: დაანესოს ეკონომიკური აგენტისათვის ისეთი საგადასახადო ან სხვა შეღავათები, რომლებიც ძირითად კონკურენტებთან ან პოტენციურ კონკურენტებთან, შედარებით უპირატესობას ანიჭებს მას და იწვევს კონკურენციის

შეზღუდვას; აკრძალოს, შეაჩეროს ან სხვაგვარად შეაფერხოს ეკონომიკური აგენტის სამენარმოო საქმიანობა და დამოუკიდებლობა, გარდა საქართველოს კანონებით დადგენილი გამონაკლისებისა; საქონლის წარმოების ან რეალიზაციის მონოპოლიზაციის მიზნით შექმნას სახელმწიფო ან ადგილობრივი ხელისუფლების სტრუქტურები ან უკვე არსებულ სტრუქტურებს მიანიჭოს ისეთი უფლებამოსილება, რომელიც გამოიწვევს კონკურენციის შეზღუდვას; მიიღოს ისეთი გადაწყვეტილება, რომელიც იწვევს ეკონომიკური აგენტისთვის მონოპოლიური მდგომარეობის მინიჭებას, რაც არსებითად ზღუდავს კონკურენციასა და თავისუფალ ფასწარმოქმნას, გარდა საქართველოს კანონებით დადგენილი გამონაკლისებისა. აღნიშნული კანონებიდან გამომდინარე აკრძალულია სახელმწიფო დახმარება ნებისმიერი ფორმით, რომელიც აფერხებს კონკურენციას ან ქმნის მისი შეფერხების საშიშროებას, გარდა კანონში მითითებული გათვალისწინებული გამონაკლისებისა.

სახელმწიფო დახმარება შეიძლება დაშვებული იქნეს: საქართველოს კანონმდებლობით განსაზღვრული ფორსმაჟორული შემთხვევებით გამოწვეული ზარალის დროს; გარკვეული ეკონომიკური საქმიანობის, ეკონომიკური ზონის განვითარების, კულტურისა და კულტურული მემკვიდრეობის შენარჩუნების და ხელშეწყობის მიზნით. აკრძალულია ისეთი სახელმწიფო მიზნობრივი პროგრამა, რომელიც ნებისმიერი ფორმით აფერხებს კონკურენციას ან ქმნის მისი შეფერხების საშიშროებას.

სააგენტო შეიშუავეებს და კანონქვემდებარე ნორმატიული აქტით ამტკიცებს ეკონომიკური ხასიათის სახელმწიფო მიზნობრივი პროგრამების მიღების ზოგად წესს. სააგენტოს მიერ დადგენილი კანონქვემდებარე ნორმატიული აქტის შესაბამისად, საქართველოს კანონმდებლობით განსაზღვრული ეკონომიკური ხასიათის სახელმწიფო მიზნობრივი პროგრამები შესათანხმებლად წარედგინება სააგენტოს.

განსაკუთრებული საკუთრების მფლობელი ვალდებულია მომსახურების შეძენის ან/და გაყიდვის მიზნით სხვა ეკონომიკური აგენტები დაუშვას თავის ქსელში ან ინფრასტრუქტურაში არადისკრიმინაციული პირობებით. განსაკუთრებული საკუთრების მფლობელმა შეიძლება უარი განუცხადოს სხვა ეკონომიკურ აგენტებს ქსელში მათ დაშვებაზე, თუ უარი ემყარება შემდეგ ობიექტურ მიზეზებს:

ა) არ არის დაკმაყოფილებული დადგენილი ტექნიკური მოთხოვნები და ნორმები და შესაბამისად, საშიშროება ექმნება ქსელის მთლიანობის ან მომსახურებათა უსაფრთხო ურთიერთქმედების შენარჩუნებას;

ბ) ეკონომიკურ აგენტს, რომელიც ითხოვს ქსელში დაშვებას, არ გააჩნია საკმარისი ფინანსური შესაძლებლობები, რათა უზრუნველყოს შესაბამისი ტექნიკური მოთხოვნებისა და ნორმების დასაკმაყოფილებლად საჭირო სამუშაოების ჩატარება.

სახელმწიფო ან ადგილობრივი ხელისუფლების ორგანოების მიმართ სააგენტო უფლებამოსილია:

წარუდგინოს ამ კანონის დამრღვევ სახელმწიფო ან ადგილობრივი ხელისუფლების ორგანოს მიწერილობა მის მიერ მიღებულ კანონსაწინააღმდეგო გადაწყვეტილებაზე; მოსთხოვოს სახელმწიფო ან ადგილობრივი ხელისუფლების ორგანოს ამ კანონის დებულებების დარღვევით განხორციელებულ ქმედებასთან დაკავშირებული დოკუმენტაცია; წარდგენილ მიწერილობაზე სახელმწიფო ან ადგილობრივი ხელისუფლების ორგანოს მიერ შესაბამისი რეაგირების განუხორციელებლობის შემთხვევაში დასვას მათი პასუხისმგებლობის საკითხი შესაბამისი ზემდგომი ორგანოს ან თანამდებობის პირის წინაშე; დააყენოს თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის კანონმდებლობის დამრღვევი თანამდებობის პირის დისციპლინური, ადმინისტრაციული ან/და სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის საკითხი.

რეგულირებად ეკონომიკურ სფეროებში მოქმედი ეკონომიკური აგენტების მიმართ სააგენტო უფლებამოსილია: მოსთხოვოს აგენტს ამ კანონის დებულებების დარღვევით განხორციელებულ ქმედებასთან დაკავშირებული დოკუმენტაცია; დოკუმენტაციის მიუღებლობის შემთხვევაში იშუამდგომლოს სასამართლოს წინაშე აგენტის მიერ ანალიზის განხორციელების მიზნით შესაბამისი დოკუმენტაციის წარმოდგენის თაობაზე; მოსთხოვოს აგენტს განხორციელებული ქმედების კანონთან შესაბამისობაში მოყვანა; მიმართოს სასამართლოს აგენტის მიერ კანონის მოთხოვნების დარღვევით განხორციელებული ქმედების ან მიღებული გადაწყვეტილების გაუქმების თაობაზე.

სააგენტოს ძირითადი მოვალეობებია: თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის განვითარების ხელშეშლელი ადმინისტრაციული ბარიერების აღკვეთა; სახელმწიფო ან ადგილობრივი ხელისუფლების ორგანოების დისკრიმინაციული ქმედებების, დაუსაბუთებელი სახელმწიფო სუბსიდიებისა (პირდაპირი და არაპირდაპირი) და შეღავათების ფაქტების გამოვლენა და აღკვეთა;

თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის შესახებ საქართველოს კანონმდებლობის დარღვევის ფაქტების განხილვა და შესაბამისი მიწერილობის შემუშავება; სახელმწიფო ან ადგილობრივი ხელისუფლების ორგანოებისა და რეგულირებად ეკონომიკურ სფეროებში მოქმედი ეკონომიკური აგენტების მიერ წარდგენილი მიწერილობის შეუსრულებლობის შემთხვევაში: სასამართლოსათვის სარჩელით მიმართვა და საქმის განხილვაში მონაწილეობის მიიღება;

დღევანდელი კანონმდებლობით ფაქტობრივად რეგულირდება ორი ძირითადი მიმართულება, კერძოდ:

1. ქვეყანაში კონკურენციული გარემოს განვითარების მიზნით, ხელისუფლების ორგანოების მიერ მიღებულ გადაწყვეტილებებზე ზედამხედველობა და კონტროლი. (თუ ასეთი გადაწყვეტილებები იქნება კ.ს.)

2. კონკურენციის შეფერხების ან ამის საშიშროების შექმნის თავიდან ასაცილებლად, სახელმ-

ნიფო დახმარებებისა და შეღავათების გაცემაზე ზედამხედველობა. ასეთი ზედამხედველობას რეალურად საქართველოს ეკონომიკური განვითარების სამინისტროს საქვეუწყებო დაწესებულება ვერ განხორციელებს. გარდა ამისა სააგენტოს მხედველობის არედანაა გასული მომხმარებელთა უფლებების დაცვა და სარეკლამო კანონმდებლობის აღსრულებაზე კონტროლის ფუნქცია.

კანონით შეცვლილია “მონოპოლიური საქმიანობის” შინაარსი და ის თითქმის გათანაბრებულია ბუნებრივ მონოპოლიასთან. არ არის დაკონკრეტებული, რომ ეკონომიკურ აგენტს ეკრძალება მონოპოლიური საქმიანობა. გაუგებარია თუ რა ითვლება ეკონომიკური აგენტის მიერ მონოპოლიური მდგომარეობის დაკავებად ან ამ მდგომარეობის ბოროტად გამოყენებად, რა სანქციები უნდა გატარდეს აგენტის მიმართ, მის მიერ კანონმდებლობის დარღვევის შემთხვევაში.

შეიძლება გაკეთდეს დასკვნა, რომ საქართველოში დღეისათვის მოქმედი საკანონმდებლო ბაზას არა აქვს ქმედითი მექანიზმები მონოპოლიური ბაზრის ჩამოყალიბებისათვის ხელის შეშლის მიზნით. რჩება შთაბეჭდილება, რომ საქართველოს ბაზარი მზადაა მონოპოლისტური სტრუქტურების შექმნისათვის და არავინ ზრუნავს მისი სოციალურ-ეკონომიკური შედეგების თავიდან ასაცილებლად. მით უმეტეს, რომ დღეს როგორც არასდროს სწრაფი ტემპებით მიმდინარეობს საზოგადოების პოლარიზაციის და ფინანსური ოლიგარქების მიერ ხელისუფლებაზე ზემოქმედების ეკონომიკური და პოლიტიკური მექანიზმების შექმნის პროცესი. აქედან გამომდინარე შეიძლება ვივარაუდოთ, რომ ახალი ანტიმონოპოლისტური კანონმდებლობა ამ მექანიზმების ზემოქმედების ერთერთი შედეგია.

ყოველივე ზემოთ აღნიშნულიდან გამომდინარე, არსებული საკანონმდებლო ბაზის გამოყენებით, ოპერეტიულად უნდა გატარდეს ანტიმონოპოლიური საქმიანობა შემდეგი ძირითადი მიმართულებებით: ანტიმონოპოლიური კანონმდებლობის სამართლებრივი დაცვის პრაქტიკის გააქტიურება, ანტიმონოპოლიური კანონმდებლობის მოთხოვნების უგულველყოფისა და დარღვევის ფაქტების აღკვეთის მიზნით. ნორმატიული და მეთოდური ბაზის სრულყოფა პრეცედენტური პრაქტიკის ანალიზის შედეგებისა და ქვეყნის ეკონომიკაში მიმდინარე დინამიური ცვლილებების გათვალისწინებით; ბაზარზე შესასვლელი მონოპოლისტური და ადმინისტრაციული ბარიერების ანალიზი, მისი შესუსტებისა და ლიკვიდაციის შესახებ წინადადებების წარმოდგენა.

ბუნებრივი მონოპოლიების ტექნოლოგიური საზღვრების განსაზღვრა და მათი საქმიანობის სახელმწიფოებრივი რეგულირებისათვის შემუშავებულ ღონისძიებათა ამოქმედება და დროის მოთხოვნის შესაბამისი ახალი ნორმატიული აქტების გამოცემა; სასაქონლო ბაზრის სისტემატიური ოპერატიული კონტროლი, კონკურენტული გარემოს ანალიზი და კონტროლი; განსაკუთრებული ადგილი უნდა

დაეთმოს ანტიმონოპოლიური რეგულირების ღონისძიებებს, მათ შორის ბაზრების მონოპოლიზაციის თავიდან აცილებისა და სასაქონლო ბაზრებზე დომინირებული მდგომარეობის მქონე ეკონომიკური აგენტების მხრიდან მდგომარეობის ბოროტად გამოყენების ფაქტების გამოვლენასა და აღკვეთას; ბაზრის ფუნქციონირებასთან დაკავშირებული ნორმატიული აქტების ანტიმონოპოლიური ექსპერტიზა, მათი კანონმდებლობასთან შესაბამისობის შესწავლის მიზნით; მუდმივი სახელმწიფო კონტროლის მონოპოლისტ საწარმოთა პრივატიზებისა და რეორგანიზაციის პროცესებზე; მონოპოლიური საქმიანობისა და მონოპოლიური მდგომარეობის ბოროტად გამოყენების აღკვეთა; არაკეთილსინდისიერი კონკურენტურობის თავიდან აცილების მიზნით წინადადებების შემუშავება და წინასწარი ღონისძიებების გატარება; მომხმარებელთა უფლებების დაცვისა და სარეკლამო საქმიანობის კონტროლის სფეროში ერთიანი პოლიტიკის განხორციელების მიზნით შესაბამისი მეთოდური რეკომენდაციების მომზადება; საქმეთა განხილვის (მათ შორის მომხმარებელთა და მენარმეთა საჩივრებისა და შუამდგომლობების) პროცედურების შემუშავება და საჭიროების შემთხვევაში სასამართლო ხელისუფლებისათვის მათი გადაცემისათვის მომზადება; მენარმეთა და მომხმარებელთა საჩივრების განხილვა; ფალსიფიცირებული კვების პროდუქტების წარმოებისა და რეალიზაციის ფაქტების გამოვლენისა და აღკვეთის მონიტორინგი; საინფორმაციო საქმიანობის გააქტიურება მომხმარებელთა უფლებებისა და მათი დაცვის მექანიზმების შესახებ მომხმარებელთა ინფორმირების მიზნით; რეგიონალური ბიუროების უზრუნველყოფა შესაბამისი ანალიტიკური ინფორმაციით და მათ მიერ განხორციელებული საქმიანობის შესწავლა.

საქართველოსათვის განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს ბუნებრივი მონოპოლიებით სამეურნეო საქმიანობის ეკონომიკური მექანიზმებით მართვას, რაც ეკონომიკური პოლიტიკის მნიშვნელოვანი საკითხია. საქმე ეხება ქვეყნის მოსახლეობის მნიშვნელოვანი ნაწილის შემოსავლების ფორმირების მეტად აქტუალურ საკითხს. გავრცელებული მიდგომების მიხედვით ბუნებრივ მონოპოლიებს ეკუთვნის: მონოპოლია დარგებში სადაც ბუნებრივი და უკვე ჩამოყალიბებული მიდგომების გამო, კონკურენტული სამეურნეო სუბიექტების შექმნას აზრი არა აქვს. ასეთ მონოპოლიებს შეიძლება მიეკუთვნოს:

1. ქვეყნის ერთიანი ენერგოსისტემის სადისტრიბუციო და გამანაწილებელი ობიექტები, მაგალითად ენგურჰესი, თბილისის, ქვეყნის სხვა რეგიონებისა და რაიონების ელექტროგამანაწილებელი კომპანიები. ტრანსპორტი, მათ შორის რკინიგზა, ტელეკომუნიკაციის და ბუნებრივი სასმელი წყლის გამანაწილებელი კომპანიები;

2. ბუნებრივ მონოპოლიებს შეიძლება მიეკუთვნოს ისეთი სამეურნეო სუბიექტები, რომლებიც თავისი ადგილმდებარეობის გამო საქონელს აწარმოებს შედარებით ნაკლები დანახარჯებით. მაგალითად ნედლეულის მოპოვების ადგილზე, მისი გამოყენებით საქონლის წარმოება ბუნებრივი პირობების

გამო მომგებიანია.

ბუნებრივ მონოპოლიების დამახასიათებელი ნიშანია ის, რომ როგორც წესი მათ მიერ წარმოებული პროდუქციის ფასები გავლენას ახდენს ეროვნული მეურნეობის სხვა დარგების მიერ წარმოებული პროდუქციის ფასებზე და ქვეყნის მოსახლეობის სამომხმარებლო კალათის ფორმირებაზე. მაგალითად სატრანსპორტო გადაზიდვებზე მაღალი ფასები აძვირებს რაიონებიდან შემოტანილ, ძირითადად სასოფლო-სამეურნეო პროდუქტის ფასებს. ელექტროენერგიის განაწილებასა და ბუნებრივი გაზის ტრანსპორტირებაზე დაწესებული ხელოვნურად მაღალი (ქვეყნის გარედან “პოლიტიკური” და ქვეყნის შიგნით სპეკულიანტური) ფასები გავლენას ახდენს სამრეწველო პროდუქციის კონკურენტუნარიანობაზე და მოსახლეობის ცხოვრების დონეზე.

აღნიშნულის გამო აუცილებელია ბუნებრივი მონოპოლიების მიერ წარმოებულ პროდუქტებზე ფასების დაწესების სახელმწიფო რეგულირება. განვითარებად ქვეყნებში, მათ შორის საქართველოში, სადაც ქვეყნის შიგნით წამოებულ პროდუქტს, როგორც წესი არა აქვს საექსპორტო დანიშნულება და მისი ფასი არ არის მსოფლიო ბაზარზე კონკურენტისათვის განკუთვნილი, არ ამარ-თლებს ცივილიზებულ ქვეყნებში აპრობირებული ფასების დამოუკიდებელი მარეგულირებელი ორგანოების მიერ მართვა. სამწუხაროდ ასეთი კომისიების მთავარი დანიშნულება ფასების დარეგულირება კი არა, არამედ მისი გაზრდაა საკუთარი გაბერებული სახელფასო ფონდის შესაქმნელად. მაგალითად საქართველოში ტრანსპორტის მარეგულირებელი ეროვნული კომისიის საქმიანობამ გვიჩვენა, რომ მისი არსებული ფრმით ფუნქციონირება გაუმართლებელია იმ უბრალო მიზეზის გამო, რომ ის ზრდის სატრანსპორტო, განსაკუთრებით საჰაერო ტრანსპორტის, მომსახურების ხარჯს. საჭიროა ბუნებრივ მონოპოლიების გარკვეულ ნაწილზე, ფასების სახელმწიფო რეგულირება განხორციელდეს, ეკონომიკურ განვითარების სამინისტროს სტრუქტურული ქვედანაყოფის, ფასების სამსახურის მიერ.

შესაძლებელი და საჭიროა ბუნებრივი მონოპოლიების სამეურნეო სუბიექტებისათვის გადაცემის დროს, სახელმწიფოს მიერ გამოყენებული და დახვეწილი იქნას მათთან საიჯარო თუ სხვა სახის ხელშეკრულებების დადების პრაქტიკა, მათ მიერ წარმოებული პროდუქციის სახელმწიფოსათვის მისაღები ფასებით მიწოდების მიზნით, როცა წინასწარ იქნება გაანგარიშებული ბუნებრივი მონოპოლიების მიერ წარმოებული პროდუქციის თვითღირებულება. როგორც საქართველოს გამოცდილებამ გვიჩვენება ამ საქმეში უზუსტობამ და ზოგიერთი მაღალი რანგის ბიუროკრატის სუბიექტურმა მიდგომამ, შეიძლება სერიოზულად გაზარდოს ფასები და დაზარალოს მოსახლეობა. ასეთი, რამ მოხდა თბილისის ელექტრო-გამანაწილებელი კომპანიის “თელასის” ჯერ ამერიკული, ხოლო შემდეგ რუსული კომპანიისათვის გადაცემის დროს, როცა სახელმწიფოს მიერ, მათთვის აქციების მიყიდვის დროს დადებულ

ხელშეკრულებაში, არ იყო ფორმირებული სახელმწიფოსა და ქვეყნის მოსახლეობის ინტერესებიდან გამომდინარე ფასების პოლიტიკა, რის გამოც დღეისათვის სახელმწიფო უძღურია შეზღუდოს თბილისში ელექტროენერგიის ხელოვნურად მაღალი ფასებით ელექტრო-ენერგიის მიწოდების პრაქტიკა.

ცივილიზებულ ქვეყნებში ფართოდ გამოიყენება ბუნებრივი მონოპოლიების სფეროში დასაქმებულ ფირმებთან ერთად სახელმწიფოს მიერ ფასებისა და ტარიფების მარეგულირებელი საინვესტიციო-საინოვაციო პროგრამების შედგენა, რომლებშიც განერილია ბუნებრივი მონოპოლიების პროდუქციის ეფექტურად წარმოების პირობები, რომელიც მოიცავს კომპლექსურ ღონისძიებებს პროდუქციის თვითღირებულების შემცირებისა და ხარისხობრივი მაჩვენებლების განუხრელად ზრდის მიზნით. აღნიშნულ პროგრამებში შეიძლება გათვალისწინებული იქნას სახელმწიფოსა და ფირმის ერთობლივი ინტერესები, მაგალითად: წარმოების რეაბილიტაციისათვის საჭირო თანხების მოძიების მიზნით, სახელმწიფოსთან შეთანხმებით ფასების დროებითი ზრდა; კომერციული კრედიტების აღება მომავალი მოგებიდან მისი დაბრუნების პირობით; სახელმწიფო შეკვეთის მიღება; წარმოების ტექნიკური განახლებისათვის ერთობლივი ღონისძიებების გატარება და ა.შ.

ლიტერატურა:

1. საქართველოს კონსტიტუცია, თბ.2012
2. საქართველოს კანონი, თავისუფალი ვაჭრობისა და კონკურენციის შესახებ. თბ.2012

რეზიუმე

საქართველოს პარლამენტის მიერ დროულად უნდა იქნას მიღებული საკანონმდებლო პაკეტი, რომელიც ხელს შეუწყობს ანტიმონოპოლიური კანონმდებლობის სამართლებრივი დაცვის პრაქტიკის გააქტიურებას.

ანტიმონოპოლიური კანონმდებლობის მოთხოვნების უგულვებელყოფისა და დარღვევის ფაქტების აღკვეთის მიზნით; ნორმატიული და მეთოდური ბაზის სრულყოფას, პრეცედენტური პრაქტიკის ანალიზის შედეგებისა და ქვეყნის ეკონომიკაში მიმდინარე დინამიური ცვლილებების გათვალისწინებით; ბაზარზე შესასვლელი მონოპოლისტური და ადმინისტრაციული ბარიერების ანალიზს, მისი ადმინისტრირებისა და ლიკვიდაციის შესახებ წინადადებების წარმოდგენას.

SUMMARY

K. Soxadze,
Z. Paresashvili

Georgian Parliament should received legislative package of guarantees: Activation Defince practice justice of Antimonopolic legislation, Neglection Antimonopolic legislation demands, for cutting off breaking facts.

To fane into consiteration improve practical parsing results and the current dynamic changes in Economic fields of country.

Parsing (analize) of Administrative berriers and monopolic on market, Presentation its administration and liqvitation.